

Naziv originala:

Tash Aw

THE HARMONY SILK FACTORY

Copyright © Tash Aw, 2005

Copyright © za srpsko izdanje Alnari d.o.o. 2008

ISBN 978-86-7710-407-8

DODIR SVILE TAŠ OU

Prevela Maja Kostadinović

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2010.

Za moje roditelje

PRVI DEO

Džoni

1.

Uvod

Fabrika Harmoni silk ime je radnje koju je moj otac kupio 1942. godine da mu služi kao pokriće za ilegalne poslove. Sama zgrada je neupadljiva. Početkom tridesetih godina izgradili su je kineski sezonski radnici kuliji (čiji sam vrlo verovatno potomak), i najveće je zdanje u glavnoj gradskoj ulici. Iza obične, bele fasade leži prostrana, pećini slična prostorija predviđena za smeštaj lake mašinerije i nekoliko bezimernih nadničara. Soba je i dalje opremljena policama od tika koje je otac doneo kada je kupio fabriku. Osmišljene su da se u njima drže rolne štofa, ali koliko se sećam, nikada nisu korišćene u tu svrhu. Obično su bile pune kutija ženskog donjeg rublja iz Engleske koje je moj otac krao uz pomoć svojih poznanika sa dokova. Kasnije, kada je postao poznat i bogat čovek – zaštitnik čitave doline – na police je postavljena njegova zbirka starinskog oružja. Centralno mesto je zauzimao veliki kris*, čije je vrlo vijugavo sečivo pričalo priču o poreklu: prema mom ocu, pripadao je Hang Džebatu, legendarnom ratniku koji se, kao što svi znamo, borio protiv portugalskih kolonizatora u šesnaestom veku. Kada bi otac pripovedao priču posetiocima, njegov inače monoton glas uvek bi dobio tešku, maltene teatralnu ozbiljnost. Isticao je svoju sličnost sa Džebatom. Dva velikana koja se bore protiv stranih tlačitelja. Bilo je tu i gurka kukrija sa zakrivljenim sečivima

---

* Asimetričan bodež, karakterističan za Maleziju, Indoneziju, južni Tajland, južne Filipine.

za munjevito paranje utrobe, japanskih samurajskih mačeva i bodeža sa draguljima ukrašenim drškama iz Radžastana. Svi gosti su im se divili.

Fabrika Harmoni silk je skoro četrdeset godina bila najpoznatija ustanova u zemlji. Sada je prazna, tiha i prašnjava. Smrt potpuno i zauvek briše sve tragove i uspomene života koji je nekada postojao. To mi je otac ponekada govorio. Mislim da je to jedina istinita stvar koju je izustio.

Živeli smo u kući koja je od fabrike odvojena senovitim dvorištem obraslim mahovinom. S vremenom, kako je otac počeo da prima sve više i više posetilaca, kuća je postala poznata pod imenom Fabrika Harmoni silk, delom zbog toga što je to ime bilo odgovarajuće – jedini ljudi koji su u kuću dolazili, dolazili su zbog posla – a delom zbog toga što su se raznoliki poslovni interesi mog oca proširili na dokolicu i zabavu određene vrste. Posetiocima je bilo zgodno da kažu 'Moram da završim neki posao u Fabrici Harmoni silk, ili 'Idem do Fabrike Harmoni silk.

Našu kuću nije mogao da poseti bilo ko. U stvari, bila je neophodna pozivnica i samo je nekolicina privilegovanih prolazila kroz naša ulazna vrata. Čovek koji je nameravao da bude pozvan morao je biti poput mog oca, morao je biti lažov, varalica, izdajnik i ženskaroš. Najvišeg reda.

Sve sam posmatrao sa svog prozora na spratu. Mada mi otac nije rekao ni reč, znao sam, manje-više sve o tome šta radi i sa kim. Nije bilo teško prokljuviti. Uglavnom je krijumčario opijum, heroin i „henesi“ viski. Prodavao ih je na crnoj berzi u Kuala Lumpuru za mnogo više novca nego što je platio tajlandskim vojnicima preko granice, koje bi osim toga podmitio američkim cigaretama i dragim kamenjem slabog kvaliteta. Jednom je u našu kuću došao tajlandski general. Nosio je jeftinu sivu košulju, ali su mu svi zubi bili zlatni. Nije izgledao poput vojnika, ali je imao „mercedes-benc“ i ženu na zadnjem sedištu. Bila je svetloputa, skoro potpuno bela, boje soli na poljima pokraj obale. Pušila je kretek* i nosila hrizantemu u kosi.

---

* Cigarete koje se prave od mešavine duvana, karanfilića i arome. Ime su dobile po krckavom zvuku koji karanfilić proizvodi dok gori.

Otac mi je naredio da odem na sprat. Rekao je: „Moj prijatelj general je stigao.“

Zaključali su se u očevu sigurnu sobu. Mada sam podigao linoleum i prislonio uho uz podnu dasku, nisam čuo ništa osim zveketa čaša i prigušenog zvuka kotrljanja. Do sada sam već dobro znao da taj zvuk proizvode neobrađeni dijamanti prosuti po stolu presvučenom zelenim suknom.

Mahnuo sam ženi u kolima. Bila je mlada i lepa. Kada se nasmešila, video sam da su joj zubi mali i smeđi. I dalje mi se smešila dok su kola odlazila, podizala oblak prašine i trubila biciklistima na putu ka glavnoj ulici. U to vreme su se u našem kraju retko vidala skupa kola i žene iz velikog grada, međutim, kada bi se pojavili, uvek bi dolazili do naše kuće. Doduše, mene niko od tih posetilaca nije primećivao, osim svetlopute žene pokvarenih zuba.

Ispričao sam ocu za tu ženu i kako mi se nasmešila. Odreagovao je onako kako sam očekivao. Uhvatio me za uho i dobro ga uvrnuo, prekinuvši dotok krvi. „Ne pričaj priče“, rekao je i dva puta me ošamario.

Kada bih rekao istinu, uvek bih dobio sličnu kaznu.

Čak i kada sam bio veoma mali, znao sam čime se moj otac bavi. Nisam bio ponosan, ali me nije bilo ni naročito briga. Sada bih dao sve da budem sin običnog lažova i prevaranta, pošto je on, kao što sam već rekao, bio mnogo gori. Od svih loših stvari koje je ikada uradio, najgora se desila mnogo pre velikih kola, lepih žena i Fabrike Harmoni silk.

Sada je pravo vreme da se ispriča njegova priča. Najzad sam dobro iskoristio svoje kriminalom finansirano obrazovanje. Pročitao sam svaki članak u svakoj knjizi, novinama i magazinu koji pominju mog oca, kako bih razumeo šta se zaista desilo. Više od nekoliko godina svog beskorisnog života posvetio sam ovom poduhvatu, sedeći u bibliotekama, pa čak i kancelarijama državnih službenika. Moja marljivost je bila iznenađujuća. Priznaću da nikada nisam bio učenjak, ali nedavni događaji su pokazali da sam sposoban za racionalno, organizovano proučavanje, uprkos očevoj ubeđenosti da ću zauvek ostati sanjar i rasipnik.

Postoji još jedan razlog zbog kojeg osećam da je sada dobro vreme da ispričam priču o životu svog oca. Pronicljiv čitalac će možda odmah osetiti da mi otkrivanje istine donosi mir. Ne stidim se da priznam da

mir tražim čitavog života. Najzad znam istinu i više nisam ljut. U stvari, potpuno sam smiren.

Koliko je to bilo moguće, sastavio sam jasnu i celovitu sliku događaja koji okružuju užasnu prošlost mog oca. Kažem 'koliko je bilo moguće' zato što znam da prepričavanje istorije nikada nije savršeno, posebno kada komadiće priče sklapa osoba skromnog intelekta, poput mene. Spreman sam da vam podarim Istinitu priču o zloglasnom Kinezu koji se zvao Džoni.

2.

Istinita priča o zloglasnom Kinezu Džoniju (rane godine)

Neki kažu da se Džoni rodio 1920. godine, u vreme pobune u Tajpingu nakon svade Hakasa i Hokijena oko prava na nedavno otkriveni rudnik kalaja blizu reke Slim. Ne znamo ko su mu bili roditelji. Najverovatnije radnici južnokineskog porekla, koje su na Malajsko poluostrvo prevezli Britanci krajem devetnaestog veka da bi radili u rudnicima u dolini. Britanci su ih nazivali kulijima. Veruje se da je to nepravilan izgovor reči *kulhi*, što je ime jednog plemena iz Gudžarata u Indiji.

Bežeći od poplava, gladi i teške siromaštine, ovi nepismeni ljudi kretali su na opasno putovanje Južnim Kineskim morem ka bogatim ekvatorijalnim zemljama o kojima su slušali priče. Na put su uglavnom polazili muškarci, često svi mladići iz jednog sela. Stizali su sa jednim jednostavnim ciljem – da zarade dovoljno novca koji će poslati porodici da bi najbliži mogli da im se pridruže. Kulturni gospodari imperijalnog severa Kine, tradicionalno su ove ljude smatrali polucivilizovanim seljacima. Oni će, međutim, tokom vekova postati stručnjaci za preživljavanje u najtežim uslovima. Njihov novi život bio je podjednako surov, ali ovde su pronašli mesto koje nudi nadu, mesto koje im, na neki način, pripada.

Nazvali su ga jednostavno *Nanyang*, Južna Mora.

Južni Kinezi izgledaju primetno drugačije od svoje severne braće. Dok severnjaci imaju kožu boje voska i ledene, uglaste crte lica koje odaju njihovo polumongolsko poreklo, južnjaci deluju čvršće, sa izdržljivijim tenom koji lako tamni na suncu. Imaju punije, toplije crte i kompaktniju građu, koja u slučaju ljudi sklonih zadovoljstvima poput mog oca, s vremenom postaje zdepasta.

Ovo je naravno uopštavanje, grub vodič onima koji ne poznaju osnovne crte rasnog razdvajanja. Kao dokaz nepouzdanosti ovog opšteg načela, treba samo pogledati moje lice, koje deluje više severnjački nego južnjački, ako je uopšte kinesko (u stvari, rečeno mi je da izgledam poput japanskog princa).

Objasnio sam da moji preci verovatno potiču sa juga Kine, tačnije iz provincija Guangdong i Fuđen. Treba reći da čak i u tim velikim provincijama ljudi govore različitim jezicima. Ovo je bitno zbog toga što jezik određuje prijatelje i neprijatelje. Ljudi u našem gradu uglavnom govore hokijenski, ali postoji i izvestan broj ljudi koji govore hakaški, poput mog teče Tonija, muža tetke Babi. Bukvalan prevod reči Haka je 'narod-gosti', potomci plemena poraženih u drevnim bitkama i primoranih da žive izvan gradskih zidina. Hokijeni i ostali Kinezi smatraju Hakase najnižom klasom ljudi, sa izrazitim kriminalnim sklonostima. Nema sumnje da su odgovorni za istorijsku napetost i loše odnose sa Hokijenima u ovim krajevima. Jedina prednost koju imaju i koja se često lukavo koristi, jeste sličnost njihovog jezika sa mandarinskim, plemenitim i veličanstvenim jezikom carskog dvora. Zbog toga mogu lako prikriti svoju sumnjivu lozu. To je u velikoj meri razlog zbog kojeg je teča Toni, koji je postao hotelski tajkun (on bi rekao *hôtelier*), uspeo da uveri bankare i javnost da je obrazovan čovek (da je pohađao englesku srednju školu u Penangu i Londonski ekonomski koledž). Zapravo je bio poput mog oca – neobrazovan i zaista nekulturan. Uspeo je, što mu služi na čast, da prevaziđe najveći izdajnički znak Haka porekla: nedostatak slova 'h' u njihovom jeziku, zbog čega (što je iskreno veoma smešno) na njegovo mesto dolazi 'f', bez obzira na to da li govorite mandarinski, malajski ili engleski. Na primer:

Ja (kad sam bio mali, često sam ovo radio namerno): „Danas sam platio da dotaknem devojkule dole pored reke.“

Teča Toni (u vreme pre nego što je postao tajkun): „Foćeš da završiš u paklu, fofštapleru?“

Zaboravih da kažem da je prešao u hrišćanstvo.

Džoni Lim očigledno nije bilo pravo ime mog oca. Rodio se kao, Lim Seng Čin, što je uobičajeno i prilično neodređeno hokijensko ime. Krajem 1940. godine, u vreme kada je napunio dvadeset godina, odabrao je ime Džoni. Dao je sebi ime po Tarzanu. Znam to zato što sam među ono malo papira koje je za sobom ostavio nakon smrti pronašao stare pegave i iskrzane fotografije, pažljivo isečene iz časopisa i pričvršćene spjalicom. Na svakoj je bio isti čovek, obučen u komad sukna oko bedara, sa lepoticom, čije su američke grudi kipele iz prslučeta, u naručju. Na jednoj slici stoje na lažnom panju i drže se za lijanu; on namršteno posmatra horizont u potrazi za nepoznatom opasnošću, a ona gleda u njega. Iza njih su kulise sa naslikanim šumovitim brdima. Na drugoj fotografiji, iznad portreta istog tog čoveka širokih grudi sa graškama znoja na ramenima, stoji naslov DŽONI VAJSMILER, OLIMPIJSKI ŠAMPION.

Nisam siguran zašto se Džoni Vajsmiler dopao mom ocu. Sličnosti između njih dvojice su nepostojeće. U stvari, smešno je porediti ih. Džoni Vajsmiler: Amerikanac, mišićav i privlačan. Džoni Lim: nizak, zdepast, nekomunikativan, beznadežno ćelav usamljenik sa bednim društvenim sposobnostima. U stvari, pre bi se moglo reći da ja imam više zajedničkog sa Džonijem Vajsmilerom, pošto sam visok i imam gustu kosu. Moje crte lica su oštre, kao što sam već pomenuo, a nos neobično velik i pravilan. Neki ljudi me čak smatraju i zgodnim.

Nije bilo neobično za čoveka iz generacije mog oca da usvoji neprikladno ime matine idola. Među njegovim prijateljima su bili: Rudolf Čen, Valentino Vong, Keri Gopal, a među poslovnim partnerima Randolf Mutusami, Rok Hadson Ho, Montgomeri Hašim, bar tri Garija (Gari Goh, 'Ludi' Gari i još jedan čijeg imena ne mogu da se setim – jednonogi Gari) i toliki broj ljudi po imenu Džejms da ne mogu sada sve da ih nabrajam. Mada nema sumnje da su Gariji dobili imena po Gariju Kuperu, nije mi bilo sasvim jasno da li je u pitanju bio Džejms Din ili Džejms Stjuart? Posmatrao sam ove ljude kada su dolazili u fabriku. Posmatrao sam kako koračaju, kako puše cigarete i kako se oblače. Da li je Džejms Din u filmu *Istočno od raja* nosio spuštenu

ili podignutu kragnu? Nikada nisam mogao da procenim. Znao sam, doduše, da je teča Toni sebi dao ime po Toniju Kertisu. Priznao mi je to, manje-više, tako što me je šest puta vodio da gledamo *Neki to vole vruće*.

Kao što vidite, imao sam sreće, kada se sve uzme u obzir.

Otac je odabrao moje ime. Nazvao me Džasper.

U školi sam saznao da je to ime jednog kamena, neke vrste minerala. Ali, to je nevažno.

Vratiću se priči o Džoniju. Znao da je uzeo novo ime kada mu je bilo dvadeset godina. Povremeni (manji) novinski članci iz 1940. godine, koji izveštavaju o aktivnostima Malajske komunističke partije, opisuju predavanja i pamflete koje je pripremio mladi aktivista po imenu 'Džoni' Lim. Do 1941. godine, navodnici su nestali, a Džoni Lim je zauvek ostao Džoni Lim.

Veliki deo Džonijeveg života do ovog trenutka prilično je maglovit. To je zbog toga što je u pitanju tipičan život seljaka iz malog sela koji zbog toga nikome nije interesantan. Zato nema zabeležaka koje se odnose na mog oca. Postoje samo lokalne rekla-kazala priče, koje treba uzimati sa ogrادم. Da bih vam delimično predočio kako je verovatno izgledao njegov život, daću vam u glavnim crtama opis iz udžbenika na tu temu. R. St. Dž. Anvin je 1954. napisao vrhunsku studiju *Sela malajskih nizija*. Ova knjiga je dostupna javnosti u Opštoj biblioteci u Ipohu. Gospodin Anvin je nekoliko godina bio državni činovnik u unutrašnjosti Džohora. Njegove opažanja su široko prihvaćena kao najdetaljnija i najtačnija. Parafrazirao sam njegove reči, naravno, kako bih izbegao optužbe za plagijarizam, međutim uz veliku zahvalnost priznajem da sam ga koristio kao izvor:

Život u ruralnim zajednicama je jednostavan, spartanski – rudimentaran u poređenju sa zapadnjačkim standardom života, moglo bi se reći.

Tokom dvadesetih godina dvadesetog veka u većini država Malajskog poluostrva nije bilo struje van administrativnih centara.

Rezultat toga je bilo loše osvetljenje i samim tim loš vid; nepostojanje noćne zabave; u stvari nepostojanje bilo kakve zabave: koristile su se sveće i kerozinske lampe, zbog čega se često dešavalo da kuće izgore.

Deca se nisu 'igrala.

Od njih se očekivalo da pomažu u manuelnom poslu kojim se roditelji bave. Pošto je ruralna Malaja poljoprivredno društvo, to je najčešće značilo rad na: pirinčanim poljima, sakupljanju gume ili plantažama uljnih palmi. Poslednja dva mesta su bila bolja, pošto su poslodavci bili britanski i francuski vlasnici plantaža. Takođe, bilo je i nešto voćnjaka i raznih drugih aktivnosti, poput izlivanja gumenih ploča za izvoz u Evropu, pravljenje vreća od jute i pečenje ilegalnog todija*. Sve je to na ovaj ili onaj način povezano sa poljoprivredom. Danas je drugačije. Svuda niču fabrike poluprovodnika i klima-uređaja, čak i u Batu Gedžahu.

Na padinama hladnih, vlažnih brda duž kičme zemlje, prostiru se plantaže čaja. Ponekad se pitam da li je Džoni ikada brao čaj na visoravnima Kamerona. Džoni je voleo čaj. Kuvao je peko od narandže**, tako slab i providan da su se kroz njega videle majušne pukotine na dnu zelene porcelanske šoljice koju je koristio. Dugo je pripremao čaj i još duže ga pio. Čitava večnost proticala je između gutljaja. Uvek ga je pio kada ja nisam u blizini, kao da želi da bude sam sa čajem. Kada bi završio, ja bih pregledao šoljicu, čajnik i lišće u potrazi za tragovima (ne znam čega). Nikada ih nisam našao.

Zato bi deca ruralnih krajeva rano očvrsla. Nisu imali pristojne nužnike, kućne niti poljske.

Imali su drvene platforme pod kojima se nalazio veliki noćni sud. Pod platformom su se skupljale životinje, posebno pacovi, ali i varani koji jedu i pacove i izmet. Hvatanje varana zamkama, bila je omiljena zabava proste dece ruralnih krajeva. Okaçili bi omću iznad posude. Kada bi gušter pomolio glavu iznad gomile toplog izmeta, bio bi uhvaćen. Tada bi ga zavezali za stub i čuvali kao ljubimca, ili bi ga (što se mnogo češće dešavalo) odneli na pijacu i prodali zbog mesa i kože. Dok smo se vozili kolima kroz sela, viđao sam ove guštere, duže od metra,

---

* Piće od rakije, šećera, limuna i vruće vode.

** Vrsta crnog čaja.

kako očajnički grebu po prašini i zatežu vrpcu oko vrata. Uglavnom su bili sivi, ali neki od manjih su imali kožu koja kao da je bila prekrivena sitnim dijamantima, hiljadama i hiljadama bisernih i crnih dragulja duž celog tela. Konopac bi im se često usekao u vrat, tako da su imali i krvave ogrlice.

Siroti seljani su jeli bilo koju vrstu mesa. Bilo je teško doći do proteina.

Deca su uglavnom bila neuhranjena. Zato je moj otac celog života imao mršave noge i ruke, mada mu je stomak narastao od preteranog uživanja u hrani kasnije u životu. Neuhranjenost je razlog patuljastog rasta kod velikog broja ljudi iz generacije mog oca. Posebno u poređenju sa mnom – trideset centimetara sam viši od oca.

Skorbut, rahitis, poliomijelitis – veoma česte bolesti kod dece. Naravno tu su i tifus, malarija, denga groznica i kolera.

U ruralnim oblastima nema škola.

Lažem. Ima nekoliko škola, ali one su rezervisane za decu plemića i bogatih ljudi, poput državnih službenika. Osnovali su ih Britanci. *Dominirajući najboljim pogledima na okolinu, ove škole su naočiti primeri kolonijalnih eksperimenata u arhitekturi, stapajući edvardijske i malajске arhitektonske stilove.* (Ovde direktno citiram gospodina Anvina.) Kada naiđete na neku od ovih škola, videćete da zaista dominiraju okolinom. Njihovi ravni travnjaci i polja prostiru se ispred verandi sa belim stubovima poput zelenih okeana usred džungle od sivih maslinjaka koji ih okružuju. Ovi bastioni obrazovanja izgrađeni su specijalno za vladajuću klasu Malajaca. Samo sinovi veoma bogatih Kineza mogu da ih pohađaju. Poput Džonijevog sina – on će pohađati koledž Kliford u Kuala Lipisu.

Ovde učenici uče da govore engleski jezik. Pravilno.

Takođe čitaju Dikensa.

Za ove dečake, život je dobar, ali ne uvek. Behu to najbolja vremena. Behu to najgora vremena.

Vraćam se na temu nužnika: zapravo, platforme su korišćene sve do šezdesetih godina dvadesetog veka. Međutim, ne u mojoj kući. Otac je 1947. u Fabrici Harmoni silk ugradio prvu kotlić za ispiranje i prvu septičku jamu severno od Kuala Lumpura. Pre toga smo imali emajlirane noćne posude. Na mojoj omiljenoj je bila naslikana crveno-crna riba.

Zamislite dete poput Džonija koje odrasta na obodu sela, na rubu plantaže, kako skuplja gumu i lovi životinje zbog nekoliko centi. Verovatno nema pojma o svetu oko sebe. Zna samo decu ostalih radnika. To su jedini ljudi sa kojima dolazi u kontakt. Ponekad bi ugledao crna kola vlasnika plantaže kako prolaze kroz selo na putu ka Plantažerskom klubu u gradu. Rika motora, metalni zveket ispunjava Džonijeve uši. Možda je ugledao ružičasto lice Gospodina i njegov beli sako, dok automobil juri kraj njega. Njih dvojica nikada neće progovoriti jedan sa drugim. Džoni nikada neće progovoriti čak ni sa bogatim Kinezom – sa ljudima koji žive u velikim kućama i imaju sluge, stolnjake i generatore.

Kada dete poput Džonija postane trgovac tekstilom, u pitanju je neverovatna priča. Zaista. Takav slučaj je čudo prirode.

Nimalo neočekivano, mnogi siromašni Kinezi postaju komunisti. Ne svi, ali mnogi. Kao i njihova deca.

Odlična knjiga gospodina Anvina daje zaista živopisnu sliku. Međutim, to je opšta studija o seljacima širom zemlje i ne uzima u obzir specifičnosti određenih oblasti i zajednica. Ovo nije kritika – nisam u poziciji da kritikujem njegovu učenost – ali postoji jedna stvar u vezi sa Džonijevom pričom koja nedostaje u gorepomenutoj raspravi: sjajni, srebrnkasti kalaj ukopan duboko u bogato tlo doline Kinta.

3.

Dolina Kinta

Dolina Kinta je uska traka zemljišta koja se uopšte ne nalazi u dolini. Dugačka je sto dvadeset kilometara, a u najširem delu široka trideset kilometara. Proteže se od Maksvel hila na severu do reke Slim na jugu. Na istoku su krečnjačke planine obrasle džunglom, kakve se sreću širom doline: niske planine prošarane pećinama koje iz daljine deluju poput crnih ožiljaka u obliku suza na grubom licu. Postoje staze koje kroz džunglu vode do ovih pećina. Mnogo godina su ih pažljivim koracima stvarale životinje – jelen, divlji bivo, vepar i veliki bizon – koje se u potrazi za hranom spuštaju sa brda do granice bogatih voćnih plantaža.

Kao dečak sam koračao ovim stazama. Džungla je hladna i vlažna, kroz krošnje se ne probijaju zraci sunca. Ali naučio sam kako da gazim, kako da izbegavam korenje drveća i rupe koje lako mogu da izvrnu članak. Kada sam otkrio pećinu, odlutao sam suviše duboko i više nisam video svetlo sa ulaza. Rukama sam napipao mesto za sedenje. Tlo i zidovi bili su vlažni i posuti ptičjim izmetom. Vazduh je bio pun nekog dimljivog mirisa, poput žara čudnog slatkastog drveta. Čulo se samo nežno kapanje vode. Tama je gutala moje pokrete. Nisam video svoje ruke i noge, nisam čuo svoje disanje. Kao da sam prestao da postojim. Sedeo sam tako mnogo sati – ne znam tačno koliko. Niti znam kako sam pronašao izlaz iz pećine i šta me je nateralo da krenem. Kada sam